sorgfullt reglerades och kontrollerades.

Den springande punkten, som Hildebrand ingående belyser, är hur bergsmännen avyttrade sin koppar. Det visar sig att omkring 200 av dem i små kvantiteter sålde den malm som de brutit. De övriga framställde råkoppar av denna malm och av den som de hämtat ur sina egna gruvdelar. Också Falubergare innehade sådana delar. Denna råkoppar överlåts sedan till gruvmyndigheterna för att befrias från slagg, bokföras och beredas till ren koppar.

Denna "gårkoppar" taxerades slutligen till sitt penningvärde, som dock minskades med skatter och avgifter, varefter framställaren erhöll en "kopparsedel" på det återstående beloppet. För sedeln kunde han visserligen erhålla gårkoppar eller kopparmynt. Men merendels använde han sedeln till att betala sina fordringsägare eller att tillhandla sig allehanda varor. Så kom dessa kopparsedlar ut i rörelsen och blev ett gängse praktiskt betalmedel, ej blott i Falun utan också i Stockholm.

Kopparn blev av stor betydelse både i den inre, "fria" handeln, där den gick till mässingsbruken, taklägning, kanongjutning m. m., och framför allt för exporten. Men det var ett statsintresse att koppertillgången ej blev så stor att kopparpriset sjönk i den fria marknaden. Tillgången reglerades också därför genom att kopparn myntades i större eller mindre omfattning, alltefter konjunkturerna.

I sin hemstad måste Falubergarna konkurrera med köpmän, från sjöstäderna och städer inne i landet i kommersen med förnödenheter och koppar. Men på kopparexporten hade sjöstadsborgarna monopol. Dessutom flockades oxhandlare och gårdfarihandlare på platsen. Främlingarna handlade slutligen ganska fritt med varandra. Den fördelen behöll dock Falubornas att de var stationära. Ständigt kunde de vid behov stå bergsmännen till tjänst med krediter och därmed hålla dem i beroende.

Kring dessa ekonomiska sammanhang grupperar Hildebrand ett utomordentligt färgrikt panorama över 1600-talets Falun, där överallt de personliga insatserna registreras med konkretion och finess. Det är en monumentalmålning med djupa perspektiv, en bred redovisning av fakta, vilka kritiskt valts ut ett svindlande stort arkivmaterial.

Nils Forssell

Forester i urskogen

C. S. FORESTER, han med sjöromanerna, gjorde innan han stack till sjöss med Hornblower en del landstigningar i Afrika. Resultatet av dem blev några Afrikaböcker, av vilka tidigare "Afrikas drottning" översatts till svenska. Nu kommer — buren på sjöromanernas svallvåg — en ny: *Himmel och skog* (Bonniers, 8: 50).

Boken är en skildring från Centralafrikas skogsregioner för så där en hundra år sedan, från tiden innan de vita trängt fram med eld och svärd, missionärer och alkohol. Huvudpersonen är kungen-guden Lon, en tämligen obetydlig monark utifrån sett. Hans kungadöme är litet och isolerat långt inne i skogen. Lon blir tagen till fånga av arabiska slavjägare, men blir befriad och lyckas trassla sig tillbaka till sitt rike efter åtskilliga äventyr i urskogen.

Men fångenskapen har förändrat honom. Och hur denna förändring gradvis äger rum alltefterson guden får sin erfarenhetsrikedom vidgad, det är det mest spännande och det väsentligaste skeendet i boken. Såvitt man förstår är Foresters teckning av den primitive mannen riktig och skicklig. Porträttet av Loa är levande, mer levande än någonsin Hornblowers. "Himmel och skog", som är klanderfritt översatt av the Renners, kommer säkert att hålla sig mycket högt på Foresters "ranking list".

B. J—g

200 Rotarymän i Sundsvall.

Norra Rotarydistriktet, som konstituerades i juli förra året, då det dittillsvarande hela Sverige omfattande Rotarydistriktet delades i ett nordligt och ett sydligt, har under fredagen, lördagen och söndagen sin första distriktskonferens i Sundsvall. Över 200 Rotarymän från 40 klubbar i Sverige, från Boden i norr till Västerås i söder, samt ett flertal representanter från Norge, Danmark, Finland och Holland var på fredagen samlade i Sundsvall, där fredagsträffen inleddes med besök vid Svenska cellulosaaktiebolagets forskningslaboratorium i Kubikenborg. (TT. Sundsvall.)

Landskommunernas förbund har fått statsbidrag med 4,000 kr. till en kurs för ädana yngre och nybliven kommunalkamrerare som inte deltagit i förbundets tidigare kommunalkamrerarkonferenser. Kursen hålles i Hälland 20—21 maj. (TT.)

Lysande religionskritik

INGEMAR HEDENIUS: Tro och vetande. Bonniers. Pris 15 kr.

PROFESSOR Ingemar Hedenius senaste bok består till hälften av föredrag och förut publicerade uppsatser. De är alla stimulerande och klargörande; essän om Kierkegaard är i sin förening av skarpsinnig kritik och varm förståelse ett mästerverk med få motstycken i svensk kulturdebatt. Jag skall emellertid här stanna endast vid den stora och nya undersökning som givit boken dess namn. Den innehåller en analys av den kristna åskådningen och särskilt av de, varianter av principiellt försvar för denna som föreligger inom modern svensk teologi. En så genomförd, så till form och innehåll glänsande religionskritik har i varje fall hos oss icke tidigare utformats. Att diskutera religion och kristendom har under de senaste årtiondena tett sig på något sätt omodernt; de populära apologierna har väsentligen hävdat kristendomens praktiska värde, och sanningsproblemet har skjutits i bakgrunden; i det dunkel som så uppstått frodas såväl en tyllig nanmkristendom som en s. k. agnosticism, som är ingenting annat än likgiltighet eller slöhet. Professor Hedenius märkliga skrift bör kunna framkalla en självprövning inom alla läger, ett tankeutbyte på ett högt plan. Den enda officiellt förkunnade åskådningen i vårt land, med tre tusen statsanställda som propagandister på laplid, bör dock fortfarande vara värd att granskas på fullt allvar.

Endast några huvudpunkter i Hedenius resonemang, som får sitt stora intresse genom nyanseringen och den fina detaljanalysen, kan här beröras. Hedenius börjar med att uppställa vissa postulat, utan vilkas godtagande varje meningsutbyte blir omöjligt. Kristendomen innehåller ett *försanthållande* av vissa föreställningar och antaganden, skriver han. Den innehåller också många andra saker, beträffande vilka något sanningsproblem ej föreligger — stämningar, värderingar — men satser som innebär ett försanthållande är väsentliga och oförsonliga. Det andra postulatet går ut på att "det religiösa språkets termer är meddelbara, så att deras mening kan klargöras även för personer som inte är troende". Vissa satser är visserligen symboliska, men de måste "kunna översättas till utsagor som inte är symboliska, bara översättningarna görs tillräckligt utförliga". Slutligen uppställes det vanliga logiska postulatet att två sanningar inte kan motsäga varandra. "Motsäger den religiösa tron vetandet, ställs den förnuftiga människan inför följande val, så snart hon inser att denna motsägelse föreligger: antingen tar farväl av kravet på konsekvens och därmed själva principen för förnuftig åsiktsbildning eller avstå från den religiösa tron. Just så kan man formulera frågan om förhållandet mellan tro och vetande."

Efter denna inledning går Hedenius in på några "svårigheter" i den kristna läran, som ofta tidigare framhävts, men som genom den inträngande analysen — här icke möjlig att följa — ställs i delvis ny belysning. Att tänka sig en på ett gång allmäktig och alligod Gud är orimligt. I kombination med försoningstanken innebär dessa föreställningar att Gud gjort människorna syndfulla och "att enda sättet att få befrielse från denna synda-skuld, vars konsekvenser på grund av Guds oföldkeliga tro mot synden annars måste bli fruktansvärda för den enskilde, är en frälsningsprocedur som beror på en rad ingripanden av Gud själv". En enbart allmäktig Gud måste vara en ond makt; "vi får bilden av en monstruös kärleklöshet, ja, en orättfärdighet och skurkaktighet som är ovanlig till och med på vår olyckliga planet". En blott alligod Gud måste vara "en lidande och ängerköpt liten gud, som under ständiga nederlag måste tänkas arbeta av alla krafter för att dock göra det bästa av de olyckslaga förhållanden han själv har införtt". Redan kristendomens mest grundläggande tes är alltså beviligt obalbar. Det kan visserligen tänkas att en Gud existerar — därmed kan man ju mena ungefär vad som helst — men blott under förutsättning att hans existens saknar intresse; en Gud som fyller ens de mest anspråkslösa kristna krav är otänkbar. På en rad andra punkter behandlar författaren enligt samma metod dogmer kristna tankegångar, bland annat — i en särskild uppsats — oödöligheitstron.

Det största intresset har likväl kritiken av de teologiska läror som tyst eller öppet erkänner dessa motsägelser, men på olika sätt söker komma ifrån konsekvenserna. Ju längre den religiösa reflexionen fortskrider, desto tydligare blir dess tendens att söka skydd i någon form av programmatisk antiintellektualism.

Som representanter för en mera primitiv och på visst sätt tilltalande attityd tar Hedenius avlidne biskopen Tor Andræ och ärkebiskop Eidem. Andræ visar ringa intresse för hela problemet; han klarar det med några ord av respekt för såväl tro som vetande och antyder att tron tar vid där vetandet slutar och endast omfattar sanser som varken kan bevisas eller motbevisas. Hos ärkebiskop Eidem möter utryck av oro och ångest över de konsekvenser en viss kristen föreställning leder till — tendensen framträder redan i titeln på hans bok "Den lidande Guden", ty hur skall, som han själv betonar, Gud kunna tänkas som "enalig"? Ett slags lösning vinnes dels genom växling mellan utryck för tvivel och för tro, dels genom — från de politiska ideologierna alltför välbekanta — förklaringar om att livet är irrationellt och motsägelsefullt och att därför även tänkandet måste vara det. Till en munter och man frestas säga kokett fullständig har detta spel med svårigheter drivits av biskop Bohlin. "Den verkliga kristendomen är inte strömlinjeformad", skriver han, dvs. den bildar inte ett logiskt hållbart system. Ord som "paradoxer", "spänningar", "antinomier" och "vägstycken" användes med förfjusning om de kristna tankarna; förtvivlan hos mästaren Kierkegaard är här försvunnen, men kvar står känslan att det fina i tron just är paradoxerna och spänningarna, att fromheten inte väjer för det oförsuftiga och sammanhangslösa.

Hos vårt lands mest originella teologiska skola, Lundateologin, är inställningen vida mer radikal och komplicerad. Den anses innefatta något helt annat än "teoretiska" sanningar, den är, skriver ledaren, biskop Nygren, "ett totalt livsförhållande". Det gäller att framställa den kristna tron som en helhet, att framhäva de ledande idéerna och utrensa det oväsentliga. Men trossatserna får inte anses "innehålla en viss kunskap, från motsägelsefriheten eller den teoretiska sanningens synpunkt", de är "uttryck för en särskild inställning, vilken själv innebär ett värderande eller ett subjektivt ställningstagande och som ej åsyftar giva svar på frågan vad som är sant" (professor Bring). Men hur är en kristen tro länkbar utan att de satser den innefattar anses för sanna, vad menas över huvud med en tro utan förnuftshållande? I själva verket utryckar sig även Lundateologerna, såsom Hedenius påvisar, ständigt som om deras utsagor voro sanna i vanlig mening, de uppfattas utan tvivel så av menigheten, deras resonemang utgår från den ordinära logikens krav på motsägelselöshet. De menar inte konsekvent att kristendomen blott är "ett slags lyrik för de troende, ett fromt ackompanjemang till livets många bestyr, inte en lära som måste hållas för sann i ordets bokstavliga mening".

De sista avsnitten i Hedenius framställning berör andra frågor. Försvaret för kristendomen från nyttosynpunkt kritiseras kort och klargörande, och än en gång ställs huvudtesen: "Situationen är ju den att om kristendomen verkligen innehåller sanning, då *måste* jag ju tro på den, men om kristendomen *inte är* sann, då varken kan eller bör jag tror på den." Slutligen anknyter Hedenius till Kierkegaards grundläggande tanke att vad den religiöst lidelsefulle önskar är inte att göra tron samstolk — ty därmed blir den också meningslös — utan att tro det absurda, att tro mot bättre vetande. "Den ironiska aggressiviteten mot de normala kristna (hos Kierkegaard) har ett eget drag att falla tillbaka på: drömmen om en kristen tro som fullkomligt försmår inte bara all teologisk uppsminkning, utan också varje stöd i klart tänkande och förnuft." Men detta ideal godtas inte. "Tvåsåskådningsfrågan har en oändlig rikedom på möjligheter, och ingenting tyder på att frälsningen vore att finna på denna vassa spets."

Hedenius allvarliga och spirituella, gripande och roliga analys kan inte avvisas som ett uttryck för "torr förståndsmässighet" eller för "religiös oskuld" — för att begagna hans eget uttryckssätt. På ett mycket välgrundat sätt förenar författaren skarpsinne och passion för sanning och klarhet med temperament och känsla — känsla just för den problematik det här gäller. Hans bok drabbar inte bara kristendom och teologi, utan en rad tankerikningar på skilda områden — för en statskunskapare är det naturligt att främst tänkha på politiska ideologier. Alla som i insikt om att det komplicerade är svårt att klargöra tror att oklarheten tyder på djupsinne, alla som söker undgå sanningskravet genom flykt till antirationalism är här angripna. Boken är en intellektuell censursinskution i stor stil, utförd av en av landets främsta intelligenser.

Herbert Tingsten

Grafiska avslutar femte läsåret, nya kurser trots trångboddheten

— Sätt människan i centrum! Då skapas trivsel i arbetet, och därmed vinner i sin tur bästa möjliga produktionsresultat. Man får ajdrig glömma att människan är viktigare än maskinen. Till sist vinner alla parter på att det personliga blir det centrala, sade nye chefen för Nordstedt & Söner, Bengt Petri, när han på fredagen lade fram några synpunkter på arbetsledarproblemet i ett föredrag om "Människan och maskinen" vid Grafiska institutets, avslutande av femte läsåret.

Trots lokalsvårigheter har den grafiska industrins högskola kunnat utvidga sin verksamhet med specialkurser av olika slag, omfattade rektor Bror Zachrisson i sitt hälsningsanförande. Egendomligt nog, påpekade han apropå trångboddheten, har det varit möjligt att i det bombade München skapa stora utrymmen för en ej gratisk akademi, medan man i Sverige får dra sig fram på ytterst bristfälliga utrymmen. Men man hoppas...

Institutets samarbete med utländska läroanstalter har utsträckts till den välkände Meisterschule für Deutschlands Buchdrucker i München, varifrån studenter beröks institutet. En svarvvisit skall snart göras av fyra elever.

De planer som nu utarbetas för en högre reklamutbildning och specialutbildning för driftledare inom bokbinderibranschen är liksom den övriga undervisningen helt beroende av dec utlovade statliga stödet och — tillräckliga lokaler.

Representanter för kulturlivet och industrin deltog i den lilla högtidligheten vid Mäster Samuelsgatan, som

Elevkårens ordförande, Gunnar Adén, får sitt diplom av överdirektör Ryno Lundquist.

avslutades med att ordföranden i stiftelsen för Institutet, överdirektör Ryno Lundquist, delade ut diplom och intyg.

Följande elever erhöll diplom från 2-årskursen (studenter): Tomas Bonnier, Gunnar Elg, Anders Falck, Arne Jerstav, Rognar Karlström, Bengt Lundén, Per Hugo Löjdquist, Karl-Axel Palmé, Paul Solu, Torsten Wengström, Gunnar Adén.

Avgångsintyg från 1-årskursen erhöll: Martin Axelsson, Filip Carlsson, Rolf Christiansson, Kurt Erik Eriksson, Gunnar Hjorth Johansen, Holger Lindström, Nils Lundström, Stig Nilsson, Gösta Nyström, Engle Persson, Nils Pettersson, Herman Steinert, Roland Stranneby, Melker Svensson, Odar Svensson, John Tranvik.

Dåligt utbyte av korta rekryten Ärmchefen prövar ett år till

Resultatet av årets värnpliktsutbildning har varit mindre tillfredsställande, framhåller ärmchefen, generallöjtnant Ehrensvärd, i en på fredagen till regeringen överlämnad redogörelse för erfarenheterna av den provisoriskt till nio månader avkortade första tjänstgöringen. Under det nya utbildningsåret blir betingelserna för utbildningen förbättrade i flera hänseenden, och det gäller nu att se i vad mån detta kan leda till att utbildningsresultatet åtminstone blir detsamma som förut. Det är dock uppenbart att det är omöjligt att på nio månader utbilda ens något så när godtagbara gruppchefer för fältförbanden.

I sina shuttrapporter har samtliga militärbefälhavare på en fråga konstaterat att enskilda och förband inte har kunnat bibringas så grundlig utbildning att huvudsakligen av dem sammansatta fältförband kan vintas vara i stånd att lösa sina uppgifter omedelbart efter mobilisering — även om man förutsätter att de framdeles får fullgöra repetitionsövningar i den omfattning värnpliktslagen förskriver.

Detta framhäver den ökade betydelsen av den följande tjänstgöringen i samma mån som den första tjänstgöringen avkortas; säger ärmechefen. Man kan inte bedöma första tjänstgöringen helt för sig, utan hänsyn måste tas även till repetitionsövningarna. Om dessa får fortsätta med övningar i krigsförband med huvudsyfte att sammangjuta dessa till stridsdugliga enheter, tillföres denna förbandsutbildning psykologiskt värdefulla moment.

Innevarande utbildningsår ger ytterligare möjligheter att pröva den förkortade första utbildningen. I flera hänseenden förbättrade betingelser för utbildningen kommer nu att föreligga. Föregående års erfarenheter står till buds.

Huvuddruppslaget, infanteriet, har för sina lägsta förband fått en förenklad organisation, och förenklade metoder har införts för infanteriförbandens strid. Genom koncentration av ett flertal skoloc och kurser till det rekryttfria kvartalet förfogar truppförbanden under utbildningsåret över ett ej ovälsentligt ökat antal officerare och underofficerare. Den tydligt förbättrade manskapsrekryteringen kommer också att gynnsamt påverka befälsläget, om än ej omedelbart.

Knappheten på utbildningsammunition blir mindre framträdande sedan anslagen ökats med omkring 2 milj. kr. Ett ungefär lika stort belopp komer att stå till förfogande för skrädd anskaffning av övningsmateriel. Därjämte har utbildningsanordningarna vid förbanden underkastats översyn och åtgärder vidtagits för deras komplettering.

Elströmmens inverkan på fisken undersöks

En undersökning av huruvida havsfaunan påverkas av elektrisk ström genom vattnet skall i juni igångsättas av elektrolysgnasdsyrån inom vattenfallsstyrelsen. Försöken, som särskilt tar sikte på fiskens reaktioner mellan och i närheten av elektroderna utföres med en strömstyrka av cirka 200 ampere.

Elektrolysgnasdsyrån räknar med samarbete med fiskeristyrelsen för att få en lämplig utformning av försöken. För att få det hela så verklighetstroget som möjligt med hänsyn till vattnets sammansättning och förekomsten av fisk, skall försöken förläggas till trakten av Västervik, där en preliminär rekognoscering skall företas vid Horn strax söder om staden.

Undersökningen har aktualiserats av den planerade sammanslagningen av Gotlands kraftnät med fastlandets. Man räknar med en likströmsöverföring på ca 20,000 kWh från trakten av Västervik till Visby. Kraften skulle överföras med en ca 90 km lång enledarkabel. (DN, Göteborg.)

Till hamnkapten i Umeå utsägs på fredagen hamnstyrman Gustaf Holmqvist, Skellefteå.

S. k. svarta hus-byggen har i gunska stor utsträckning uppdagats även i Mönsterås skärgård. Ett anbud från länsarbetsnämnden i Kalmar har nämligen vid razzia på orten kommit på att 30-tal sommarvillor som i vintter uppförts utan tillstånd. (DN, Oskarshamn.)

SIEMENS — KYLFABRIKEN — Tel. 28 25 45

BENGT ANDERBERG
25:e tusendet i press
KAIN
9: 50 BONNIERS

För sommarens soliga dagar...

Skjortor
med fast krage finns nu i stort urval på Carl Axels skjortavdelning. Där finns enfärgade skjortor i blått och grått i sanforiserad poplin till endast *11: 50* och i charmeuse med blixtlås och kort ärm, i bästa schweizerkvalitet till *15: 50* för att nämna några exempel.

Halsdukar
färgglada, stormönstrade amerikan print i skrynklefri Celanese-kvalitet i rikhaltig sortering — Butterfly 7: 50, slips 9: 50.

Ha alltid 2 par badbyxor!
Extraparet kostar endast **7:50**
Sola aldrig i *våta* badbyxor, det är både otrevligt och skadligt. Få alltid dubbel uppsättning badbyxor, byt och sätt på Er torra byxor under solningen efter badet.
NK har fått in ett parti *helylle-badbyxor*, i utmärkt kvalitet. På grund av förmånligt inköp säljer NK dessa absolut fulfria badbyxor till ett fantastiskt lågt pris, endast per par 7:50
Storlekar 3—7. Finns i blått, marin och två vinröda färger.
Specialförsäljning i
Lilla Hallen
Ingång Mindre Entrén
NK

"Yankers"
Ovanstående lätta och bekväma fritidssko är just en sådan sko Ni söker för sommaren. Pris 21: 50. På skoavdelningen finner Ni även en sandalsydd sko, genomperforerad med lädersula till 27:— och sandaler med lädersula fr. 13: 75, med gummisula fr. 16: 75.

Ankle-socks
har blivit oerhört populära, praktiska och bekväma som de äro. Finns i enfärgat ylle med bomullsförstärkning till 3: 05, tvärrandiga "Ringelsocks" i helylle till 3: 90.

Underkläder
av den lätta, svala typen är Coopers Jockey i 100 % egyptisk bomull med prima resår och Y-front, Coopers Korta utan ben 4: 90, med korta ben 5: 90, tröjor 4: 90.
Vita Benkläder finns även i sanforiserat bomullstyg till 6: —.

College-tröjor
i bomull med kort ärm 11: 25 — i ylle, tvärrandiga, blå och grå 25: 25.

CARL AXEL PETTERSSON
GÖTGATAN 30 52 KUNGSGATAN

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.